

Skyggeboksingens edle kunst

Ole Kristian Hjemdal.

Seksjonsleder, Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress.

I en artikkel med tittelen ”Slår NKVTS i løse lufta?” går daglig leder Tove Smaadahl og kriminolog Maya Brenna Nielsen ved Kriesesentersekretariatet til et durabelig angrep på synspunkter de mener jeg står for. I følge Smaadahl og Nielsen står jeg, og dermed NKVTS, for et kjønnsmaktperspektiv som: ”...bidrar til å opprettholde motstand og fremme strukturer som *motvirker* arbeidet mot menns vold mot kvinner og barn”. Utgangspunktet for påstanden er deres tolkninger av et foredrag jeg holdt ved NKVTS sin åpningskonferanse i september 2005, under tittelen; ”The good and the bad and the ugly – om behovet for en nyanserende familievoldsforskning”.

I foredraget gikk jeg gjennom en del sider ved den familievoldsforskningen vi har hatt i Norge, og hevdet at vi fremover har behov for en forskning som kan ytterligere nyansere bildet av familievolden, både med hensyn til hvordan familievolden arter seg, med hensyn til familiemedlemmenes roller som ofre og utøvere, med hensyn til voldens konsekvenser og med hensyn til voldens årsaker.

Det er særlig det jeg sa om det siste som tydeligvis har falt Smaadahl og Nielsen tungt for brystet. La meg derfor gjengi det jeg sa (foredraget kan i sin helhet leses på hjemmesidene til NKVTS):

”... tror jeg at det synspunkt ... at familievolden ene og alene er et resultat av manglende likestilling, er for enkelt. Det overser blant annet det faktum at også kvinner utøver vold, både mot partnere, mot barn, og mot sine gamle foreldre, uten at dette kan forklares, eller bortforklares, ene og alene som selvforsvar og motvold.

Det betyr ikke at jeg mener at manglende likestilling, i form av systematiske og strukturbetingede ulikheter i makt og innflytelse, eller at kulturelle, subkulturelle og individuelle oppfatninger om maskuline rettigheter og posisjoner, er uten betydning for å forstå og forklare mye av den vold og de overgrep som finner sted i familien. Heller ikke at jeg tror at familievold er et resultat av individuelle patologier og avvik hos utøveren. Jeg forsøker bare å si at fordi vold generelt, og familievold spesielt, er et sammensatt, mangesidig, og ulikeartet fenomen, med ulike handlinger, rolleinnhavere, kontekster og sammenhenger, så trenger vi også sammensatte, flersidige og nyanserte forklaringer.”

I følge Smaadahl og Nielsen betyr dette at jeg ”mener at håndteringen av familievoldsproblemet kan bedres om man reduserer tiltroen til likestilling som en løsning”. Er ikke Smaadahl og Nielsen i stand til å høre etter, eller har de ikke forstått det de har hørt? For det første har jeg ikke snakket om likestilling som løsning av familievoldsproblemet, men om manglende likestilling som den *eneste* årsaken til familievolden. For det andre mener jeg så absolutt at økt likestilling på alle plan i samfunnet er av grunnleggende betydning for å bekjempe mye av volden, og jeg har aldri gitt uttrykk for noe annet. Jeg tror bare ikke at det alene er nok.

Smaadahl og Nielsen henviser til en evaluering av den svenske ”Kvinnofridsreformen” som grunnlag for å forklare hvordan ”Hjemdals argumenter og hans posisjon, kan sies å bidra til å

oppretholde og fremme en motstand ved å ikke tydeliggjøre en bevissthet om balansen mellom kjønn og makt i arbeidet mot familievold.”

Den svenske utredningen, ”Et slag i luften”, hadde som sitt mandat å evaluere ”kvinnofridsuppdragen” og identifisere eventuelle hindre og motvirkende strukturer for et effektivt arbeide med menns vold mot kvinner. Det har siden, også fra tunge sentrale svenske myndigheter og institusjoner, blitt reist sterk kritikk mot de direktiver som ble gitt for arbeidet med å oppfylle dette mandatet. Blant annet skriver Brottsförebyggande Rådet i sin remissytring (høringssvar):

” Kvinnofridskommissionens arbete som låg till grund för kvinnofridsreformen (redovisat i betänkandet Kvinnofrid, SOU 1995:60) tog sin utgångspunkt i att orsakerna till mäns våld mot kvinnor knappast kan beskrivas endimensionellt (a.a.s. 106). Kommissionen konstaterade vidare att förklaringar måste sökas på individualpsykologiska liksom socialpsykologiska och strukturella nivåer samt även i det ojämna maktförhållandet mellan kvinnor och män som grupper och mellan enskilda kvinnor och män.

...men snäva direktiv

När regeringen tillkallade en utredare med uppgift att följa upp och utvärdera myndighetsuppdragen, lades i direktiven stor vikt vid att utredaren skulle genomföra uppdraget ur ett ”könsmaktsperspektiv” samt analysera eventuella hinder och strukturer som motverkar ett könsmedvetet arbete vid myndigheterna (dir. 2003:112). Direktiven innehåller inte formuleringar som antyder förväntningar på att utredaren skulle belysa i vilken utsträckning och på vilket sätt myndighetsuppdragen i övrigt genomförts eller om och hur myndigheternas insatser bidragit till att bekämpa våldet mot kvinnor. .... Således varken formuleras eller besvaras till exempel frågor om myndighetsinsatserna varit ändamålsenliga och gjort någon nytta.”

Som det fremgår av sitatet er Kvinnofridskommissionens og mine synspunkter helt på linje når det gjelder voldens årsaker. Som det også fremgår av sitatet er noe av problemet med evalueringen at den ikke har gjort noen egentlig vurdering av det arbeidet som myndighetene har gjort mot vold mot kvinner. Hvordan Smaadahl og Nielsen da kan bruke dette dokumentet som ”bevis” for at mine synspunkter skulle skade dette arbeidet er derfor en gåte.

Smaadahl og Nielsen er også uenige i mine synspunkter om at det er viktig å differensiere mellom ulike voldsformer, aktører og roller i familievolden. Igjen henviser de til den svenske evalueringsrapporten som de mener

” ..viser at det å skille mellom ulike voldsformer, ulike arenaer og derav de ulike aktørene i volden, gjør at man også tolker, forstår og håndterer volden separat. Dette mener de (dvs. forfatterne av evalueringsrapporten) bidrar til å opprettholde prosesser som usynliggjør vold mot kvinner og barn, og lar seg ikke forene med de viktigste formålene med Kvinnofridsreformen, som er å synliggjøre og ansvarsplassere volden. Ved å forstå volden innenfor en struktur hvor kjønn er koblet til makt, kan man se hvordan ulike voldsformer, arenaer, aktører og relasjoner henger sammen. Det er ikke bare i hjemmet at kvinner og barn utsettes for fysisk, psykisk og seksualisert vold, og volden blir slik en del av kvinners hverdag enten gjennom utsatthet eller frykt for å bli utsatt.”

Dette er vel et synspunkt først og fremst hos Eva Lundgren, som har stått sentralt i det svenske evalueringsarbeidet, og som andre forskere er sterkt uenige i. Både i vår undersøkelse

av vold i Oslo, gjengitt i rapporten ”Den skjulte volden” og i NIBR, NOVA og NTNU’s undersøkelse av vold i parforhold, gjengitt i rapporten ”Vold i parforhold -ulike perspektiver”, kommer det klart frem at familievolden nettopp består av en rekke ulike voldsformer, aktører og roller. Det er også med en viss undring jeg konstaterer at Smaadahl og Nielsen mener kjønnsmaktperspektivet skal være enerådende også for å forklare den volden kvinner utsettes for utenfor hjemmet. En av de vanligste voldsarenaene for kvinner er som kjent arbeidsplassen, og de mest voldsutsatte er arbeidstakere i helse- og sosialsektoren. Hvilken plass kjønnsmaktperspektivet skulle ha i forhold til slik vold, for eksempel for å forklare senile pasienters angrep på sine pleiere, er meg en gåte.

Det er vanskelig å tolke Smaadahl og Nielsens artikkel som annet enn et ønske om å ensrette og innsnevre perspektivet i familievoldsforskningen. Forsøk på å moderere og nyansere de standpunkter de står for blir møtt med motstand og protest. Det er for så vidt greit nok. Det som ikke er like greit, er når de tydeligvis mener at en edruelig omgang med fakta er skadelig, eller som de uttrykker det;

”Hjemdal er skeptisk til tall som blir presentert i ulike fora av forskere og kresentre om menns vold mot kvinner, og hevder at tallene kan skape misforståelser om omfanget av dette voldsproblemet. Det å så tvil om det reelle omfanget av denne volden må ses i sammenheng med den samme skepsis til å se volden i sammenheng med likestilling.”

For det første er skepsis en grunnleggende premiss for all forskning. For det andre er påvisning av åpenbart feilaktige tall en forpliktelse for en seriøs forsker, også når de feilaktige tallene settes frem av andre forskere. Men det er kanskje slik at en lettvent omgang med tall, slik Smaadahl har stått for ved en rekke anledninger, er det korrekte i likestillingssammenheng?

Det er heller ikke greit når motstanden blir gitt ekstra tyngde gjennom å tillegge meg synspunkter jeg ikke har gitt uttrykk for, som at jeg ønsker å minimalisere og bagatellisere den volden kvinner utsettes for og at jeg skulle være motsander av å bekjempe menns vold mot kvinner. Et velkjent triks for å vinne en kamp er som kjent å kjempe mot en fiktiv, selvskapt motstander, å drive skyggeboksning.

Ønsket om å innsnevre og ensrette forskningen på familievoldsområdet deles av flere enn Smaadahl og Nielsen. Også den svenske evalueringsrapporten de siterer fra, sto for det samme syn i sin kritikk av svensk forskning på området. Det kan derfor være grunn til å gjøre Brottförebyggande rådets svar på kritikken gjeldende også for NKVTS sin del:

”I utredningen kritiseras vi bland annat för att inta ett ”avvikelseperspektiv” i våra rapporter om mäns våld mot kvinnor. Med avvikelseperspektiv menar man i utredningen att vi genom att bryta ner socialt, kulturellt och historiskt sammanvävda fenomen till variabler, gör skillnad på män som utövar våld och män som inte gör det. Därigenom ses gärningsmännen som avvikande från den ”normale mannen”. I *Slag i luften* tycks man i stället mena att vi i våra undersökningar ska utgå från att alla män utövar våld mot kvinnor – på det ena eller andra sättet. Skulle vi inta en sådan utgångspunkt riskerar den att komma i konflikt med vår roll som forskningsmyndighet. Som forskningsmyndighet ska vi bland annat presentera empiriska underlag för politiska bedömningar och därefter realpolitiska åtgärder. Men om könsmaktsförståelsen blir viktigare än empiriska förklaringar till mäns våld mot kvinnor riskerar den vetenskapliga metoden att sättas ur spel. Öppenhet för att pröva

olika teoretiska perspektiv är ett självklart inslag i en modern och demokratisk kunskapssyn. Därför menar BRÅ att utrednings- och forskningsverksamhet inte ska styras av forskningsteoretiska föreskrifter, eftersom detta riskerar att försämra kvaliteten på forskningen. I förlängningen skulle det även kunna leda till att verksamhetens trovärdighet går förlorad.”